

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ МОРЯКА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто дослідження елементів адміністративно-правового статусу моряка в Україні, теоретичне обґрунтування адміністративно-правової дієздатності моряка, систему елементів адміністративно-правового статусу моряка.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, правосуб'єктність, дієздатність, моряк, член екіпажу судна.

Попов Олексій Валерійович,

асистент кафедри морського та митного права НУ «ОЮА»

Вступ

Норми Кодексу торговельного мореплавства України щодо екіпажу судна (р. 3) визначають значну роль адміністрування з впровадження адміністративно-правового статусу моряка в законодавстві України — з десяти статей цього розділу шість визначає специфіку впровадження їх правового статусу органами державної виконавчої влади зі спеціальним обсягом компетенції [1]. Наявна регламентація їх правового статусу нормами адміністративного законодавства України — значні за своїм обсягом елементи правового статусу моряка (члена екіпажу судна) — визначаються та затверджуються органами виконавчої влади.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сутність проблеми полягає в тому, що не досліджено елементи адміністративно-правового статусу моряка. Дослідження спрямовано на виконання положень Конституції України, Конвенції ООН з морського права 1982 р., Кодексу торговельного мореплавства України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

В Україні проведено значну кількість дисертаційних досліджень адміністративно-правового статусу особи [2; 3; 4; 5; 6;].

В. М. Корецький відзначав значний вплив норм адміністративного права на впровадження правового статусу моряка [7, с. 302]. Дослідженню елементів правового статусу моряка приділялась увага такими авторами: Нефедов В. І., Істомін Ю. В., Науменко В. Ф., Бекашев Д. К., Номоконова О. М., Большакова О. Е. [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15;]. Розгляд змісту дисертаційних досліджень та авторефератів показує, що вони спрямовані на дослідження наступних елементів правового статусу моряка: умов праці моряка, міжнародно-правового регулювання, умов угод про працю для моряків — аспектів, що складають окремі елементи трудового статусу моряка. У Російській Федерації та колишньому СРСР (Істомін Ю. В., Бекашев Д. К., Номоконова О. Н.) було досліджено міжнародно-правовий трудовий статус моряка та особливості міжнародно-правового регулювання умов праці моряків, правове регулювання праці працівників морського транспорту СРСР та моряків торговельного флоту капіталістичних держав (Нефедов В. І., Науменко В. Ф.), деякі інші аспекти праці моряків.

Таким чином дослідження правового статусу особи – моряка набули значного обсягу, однак змісту адміністративно-правового статусу моряка з урахуванням специфічних рис його впровадження (адміністративної правосуб'єктності, її елемента — адміністративної дієздатності) не досліджувалось.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою дослідження є адміністративно-правова дієздатність як елемент

адміністративної правосуб'єктності, і відповідно адміністративно-правового статусу моряка. Необхідно дослідити у змісті адміністративно-правового статусу моряка (члена екіпажу судна) саме адміністративно-правову дієздатність.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

А. В. Міцкевич визначає що основним елементом правового статусу, явищем, що визначає право на реалізаційні процеси, є правосуб'єктність, яку поділяє на правоздатність, право дієздатність, правову деліктність, пов'язуючи ці елементи з динамікою впровадження правового статусу в конкретних правовідносинах. При цьому автор виділяє абстрактні права та обов'язки фізичної особи і делеговані конкретні права та обов'язки. На думку автора монографії, саме взаємоделеговані права та обов'язки і є основою реалізації конкретних правовідносин [16, с. 30–32]. Серед науковців, як зазначають О. І. Харітонова, О. М. Музичук, сутність поняття та категорії правового статусу та його елементів є предметом дискусій [17, с. 80–81; 18, с. 316–321]. А. С. Васильєв визначає в якості характеристики статусу суб'єктів адміністративного права адміністративу правосуб'єктність, яка включає два елементи: «...1) спосібність обладати правами и нести обязанности; 2) спосібність к самостоятельному осуществлению прав и обязанностей...» [19, с. 116]. О. І. Харітонова наполягає на існуванні адміністративної правосуб'єктності [17, с. 80–81]. Є. В. Додін визначає,

що суб'єкти адміністративного права розрізнені за характером та обсягом прав та обов'язків і наявність таких положень з метою їх реалізації мають ознаки адміністративної правосуб'єктності [20, с. 252]. Ю. П. Битяк вказує на те, що основні, спеціально-загальні та спеціально-адміністративні права та обов'язки, гарантії реалізації цих прав встановлюються обсягом та характером адміністративної правосуб'єктності [21, с. 47–48]. О. В. Тодощак визначив, що пов'язані елементи правового статусу — елементи проходження державної служби фізичною особою — індивідуальним суб'єктом, впливають на формування правового статусу індивідуальних суб'єктів та є невід'ємною частиною конкретних правовідносин в аспекті питань реалізації загального правового статусу особи, через елемент спеціальної дієздатності [22]. Необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються цією особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними. Д. П. Калаянов зазначав, що специфіка впровадження загальної правоздатності громадянина залежить у цілому від розпорядчо-виконавчої діяльності державних органів виконавчої влади з метою деталізації конкретних правовідносин [23, с. 77]. Підтвердженням цієї позиції з точки зору теорії права є позиція В. С. Нерсисянц, В. В. Дудченко, що деякі норми права є створеними для відтворення спеціального статусу суб'єктів права [24, с. 481; 25, с. 146]. Визначаючи елемент-

ний склад суб'єктів адміністративного права, Д. Н. Бахрах наполягає, що пріоритетним є характеристика індивідуальних суб'єктів, наділяючи при цьому суб'єктів загальною та спеціальною правосуб'єктністю [26, с. 25]. Елементи правового статусу, які характеризуються саме видом правовідносин, впливають на його суттєві характеристики — правоздатність, дієздатність, деліктоздатність [27, с. 190–200]. Окремі групи прав та обов'язків самостійно суб'єктами правовідносин не можуть бути реалізовані, оскільки для цього необхідна участь органа виконавчої влади. Крім того, необхідно наголосити, що зміст адміністративної-правової дієздатності в цьому сенсі стосовно конкретної категорії (моряків), не досліджено. Розглянемо нормативно-правові акти та деякі положення власних досліджень для обґрунтування позиції, яка підтверджує адміністративно-правову дієздатність як елемент статусу моряка. Конвенція Міжнародної Організації Праці «Про репатріацію моряків» № 23 (ратифіковано Україною в 1970 р.) (ст. 2) вказує, що в цілях цієї Конвенції наступні терміни будуть мати вказане значення: «моряк» означає будь-яку особу, що працює на борту будь-якого судна і записане в суднову роль [28, с. 88–90]. В українському законодавстві йдеться про цю категорію в підзаконному акті — Правилах визначення придатності за станом здоров'я осіб для роботи на судах [29]. У конвенції Міжнародної морської організації — Міжнародній конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти

1978 року\1995 року (STCW78/STCW Code-95\2011), ратифікованій Україною, визначено: «...Конвенція застосовується до моряків, які працюють на морських судах, що мають право плавання під прапором Сторони,...». (ст. 3). У ній також визначено, що термін «адміністрація» означає Уряд сторони, під прапором якої судно має право плавання (ст. 2)» [30]. В Україні видача посвідчень особи моряка здійснюється капітанами морських торговельних портів відповідно до Інструкції згідно з Указом Президента України «Про посвідчення особи моряка» [31]. Автор статті звертає на це увагу в публікаціях за тематикою дослідження [32; 33; 34, с. 121–123; 35]. Кодексом торговельного мореплавства України визначені три категорії осіб, з яких формується «екіпаж судна» [1]. У Конвенції Міжнародної організації праці № 133 встановлено, що члени екіпажу — це відповідним чином кваліфіковані особи, що займають посаду на борту судна — Конвенцію ратифіковано Постановою ВР України № 3388-XII від 14.07.93 [36]. Такий підхід дає можливість зробити висновок: моряк — це особа, яка займає посаду на борту судна відповідно до його кваліфікації і під час роботи на борту судна входить до екіпажу судна. До того ж суб'єктивні права та обов'язки моряка (члену екіпажу судна) закріплені положеннями КТМ України:

1) мінімальний склад екіпажу, при якому допускається вихід судна в море, встановлюється центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту (ст. 50);

2) до зайняття посад капітана та інших осіб командного складу допускаються особи, які мають відповідні звання, встановлені Положенням про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння, що затверджується Кабінетом Міністрів України (ст. 51);

3) висновок про придатність для роботи на судні за станом здоров'я робиться закладом центрального органу виконавчої влади в галузі охорони здоров'я відповідно до правил, встановлених цим органом (ст. 52);

4) статут служби на морських судах затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту (ст. 54);

5) якщо судновласник не може організувати репатріацію та оплатити витрати, ці обов'язки виконують уповноважені на те Кабінетом Міністрів України органи (ст. 55);

6) власник судна відповідно до затверджених центральним органом виконавчої влади правил забезпечує: 1) безпечні умови і режим праці на судні; 2) охорону здоров'я членів екіпажу та обладнання судна всіма необхідними для цього засобами та устаткуванням; 3) постачання продовольства і води в достатній кількості та належної якості; 4) належні суднові приміщення (ст. 57) [1].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Суб'єктивна адміністративна правосуб'єктність характеризує адміністративно-правовий статус моряка. Він реалізується через розпорядчо-виконавчу діяльність державних органів

виконавчої влади з метою деталізації конкретних правовідносин.

Поділяється на персоніфіковану адміністративно-правову: дієздатність, деліктоздатність та угодоздатність.

Основний елемент статусу моряка — це безумовно персоніфікована (індивідуальна) делегована адміністративно-правова дієздатність.

З практичної точки зору необхідно: — затвердження Типового статуту служби на судах України (Міністерство інфраструктури України);

— прийняття Положення про репатріацію членів екіпажу суден (Кабінет Міністрів України).

Список використаних джерел:

1. Кодекс торговельного мореплавства України: станом на 01. 09. 2016 / Верховна Рада України — офіц. вид. — К. : Відомості Верховної Ради України — 1995. — № 47 — Ст. 349.
2. Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні: автореф. дисер. на здобуття ступеня кандид. юридич. наук: спец. 12.00. 07. «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Є. Є. Додіна. — Одеса, 2002. — 21 с.
3. Коваль А. М. Статус пацієнта: адміністративно-правове регулювання: автореф. дисер. на здобуття ступеня кандид. юридич. наук: спец. 12.00. 07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Коваль А. М. — Ірпінь, 2011. — 20 с.
4. Сідор М. І. Правовий статус учасників бюджетного процесу: автореф. дисер. на здобуття ступеня кандид. юридич. наук: спец. 12.00. 07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Сідор М. І. — Одеса, 2011. — 21 с.
5. Дукова Н. М. Адміністративно-правовий статус митної варті: автореф. дисер. на здобуття ступеня кандид. юридич. наук: спец. 12.00. 07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Дукова Н. М. — Од, 2011. — 18 с.
6. Стець О. М. Адміністративно-правовий статус Головного управління державної служби України: автореф. дисер. на здобуття ступеня кандид. юридич. наук: спец. 12.00. 07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Стець О. М. — Одеса, 2011. — 19 с.
7. М. Корецький. К вопросу о разрешении трудовых конфликтов, возникающих на иностранных торговых судах / В. М. Корецький // Вестник советской юстиции. — 1929. — № 10(116). — С. 299–303.
8. Истомин Ю. В. Международная организация труда как орган международно-правового регулирования труда моряков: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. — відсутня / Истомин Ю. В. — Москва, 1966. — 19 с.
9. Большакова А. Е. Трудовой договор с членами экипажей морских судов (сравнительный анализ законодательства России и Украины): автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 05. «Трудовое право; право социального обеспечения» / Большакова А. Е. — Москва, 2007. — 27с.
10. Нефедов В. И. Правовое регулирование труда плавсостава морского транспортного флота СССР: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юридич. наук: спец. — відсутня / Нефедов В. И. — Ленинград, 1965. — 20 с.
11. Науменко В. Ф. Правовое регулирование труда моряков торгового флота капиталистических стран: автореф. дисс. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 05. «Трудовое право;

право социального обеспечения» / Науменко В. Ф. — Москва, 1988. — 23 с.

12. Бекашев Д. К. Международно-правовое регулирование труда моряков: автореф. дисс. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05. «Трудовое право; право социального обеспечения»: / Бекашев Д. К. — Москва, 2001. — 28 с.

13. Номоконова Е. Н. Особенности правового регулирования трудовых отношений моряков по международному и российскому праву: автореф. дисс. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05. «Трудовое право; право социального обеспечения» / Е. Н. Номоконова — В-к., 2003. — 27 с.

14. Буценко С. В. Організаційно-правові засади укомплектування керівного складу судових екіпажів в Україні: автореф. дисер. на здобуття ступеня кандид. юридич. наук: спец. 12. 00. 07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Буценко С. В. — Харків, 2006 — 19 с.

15. Адміністративно-правове регулювання діяльності з посередництва у працевлаштуванні моряків за кордоном: авторефер. дисер. на здобуття ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Денисова Г. О. — Одеса, 2016. — 23 с.

16. А. В. Мицкевич Субъекты советского права: [монография] / Мицкевич Алексей Валентинович/ — Москва : Госюриздат, 1962. — 213 с.

17. О. І. Харітонова Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): [монографія]/ Олена Іванівна Харітонова/ — Одеса : Юридична література, 2004. — 328 с.

18. Музичук О. М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу / Музичук О. М. // Форум права. — 2008. — № 1. — С. 316–321.

19. Васильев А. С. Административное право Украины / общая часть /: [учебное пособие] / Анатолий Семенович Васильев. — Харьков: Одиссей, 2001. — 288 с.

20. Додин Е. В. Сборник научных трудов / т. 1 кн. 1 /Евгений Васильевич Додин. — Одесса: Полиграф, 2006. — 372 с.

21. Адміністративне право України / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гарашук та інші.]; за ред. Ю. П. Битяк — Х. : Право, 2000 — 520 с.

22. Тодошак О. В. Служба в митних органах України (адміністративно-правовий і соціально-правовий аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Тодошак О. В. — Одеса, 2001. — 20 с.

23. Калайанов Д. П. Головні питання оптимізації адміністративних проваджень та охорони прав громадян / Дмитро Петрович Калайанов, Любов Василівна Калайанова // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ — 2004. — № 4. — С. 71–77.

24. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства [учебник] / Владик Сумбатович Нерсисянц / — Москва: Норма, 2002. — 552 с.

25. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: [учебник] / [В. В. Дудченко, В. В. Завальнюк, А. Ф. Крижанівський та ін.]; под ред. Ю. Н. Оборотова — Од.: Феникс, 2011 — 436с.

26. Бахрах Д. Н. Административное право [краткие учебные курсы] / Демьян Николаевич Бахрах/ — Москва: Норма, 2000. — 288с.

27. Адміністративне право України. Академічний курс. [В. Б. Авер'янов, Н. В. Александрова, Я. В. Александрова та інші]; Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). — Т.1. — К. : Юридична думка, 2004. — 584 с.

28. Морские трудовые Конвенции и Рекомендации / конвенції міжнародної

організації праці / офіц. переклад / — Ж.: Международное бюро труда, 2001. — 280 с.

29. Про затвердження Правил визначення придатності за станом здоров'я осіб для роботи на судах: за станом на 01.09.2016 / Міністерство охорон здоров'я / наказ № 347. — офіц. вид. — К. Офіційний вісник України, 1997 р. — № 14 — Ст. 99.

30. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року: за станом на 01.09.2016 / Міжнародна Морська Організація, Верховна Рада України — офіц. вид. — К. Відомості Верховної Ради України, 1996 р. — № 50 — Ст.284.

31. Положення про посвідчення особи моряка: за станом на 01.09.2016 / Президент України /указ/ — офіц. вид. — Голос України, 1996 р. — № 108.

32. А. В. Попов Правовой статус граждан Украины — моряков / А. В. Попов // Актуальні проблеми політики — 2001 р. — Вип. 12. — С. 343–348.

33. А. В. Попов Особенности правового статуса моряков / А. В. Попов // Актуальні проблеми держави і права — 2002 — Вип. 16. — С. 374–377.

34. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. Складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.)/ Мін-освіти та науки України, Національний університет «Одеська юридична академія», Південний регіональний центр Національної академії правових наук України — Т. 2. — Од. Фенікс, 2012. — 496 с.

35. Попов О. В. Загальновизнані стандарти ММО та МОП з безпеки судноплавства – підстави впровадження спеціальної правосуб'єктності моряка в Україні / О. В. Попов // Митна справа. — 2012. — № 4. — Ч. 2. — С. 64–73.

36. Конвенція міжнародної організації праці № 133 «Про приміщення для екіпажу на борту суден»: за станом на 01.09.2016 / Міжнародна організація праці, Верховна рада України/конвенція/ — офіц. вид. — Зібрання чинних міжнародних договорів України, 2004 р. — № 4, Книга 1 — с. 395 Ст. 849.

Попов А. В. Содержание административно-правовой дееспособности моряка в Украине

Исследование элементов административно-правового статуса моряка в Украине. Теоретическое обоснование административно-правовой дееспособности моряка. Система элементов административно-правового статуса моряка.

Ключевые слова: административно-правовой статус, моряк, дееспособность, административно-правовая дееспособность, член экипажа судна, система элементов административно-правового статуса моряка.

Popov A. V. The content of the administrative and legal capacity sailor in Ukraine

The essence of the problem is that not investigated elements of administrative and legal status sailor. The research aims to implement the provisions of the Constitution of Ukraine, the UN Convention on the Law of the Sea in 1982, Merchant Shipping Code of Ukraine. Study of administrative and legal status of a person — a sailor gained a significant amount, but the content of administrative and legal status of the seafarer to the specific features of its implementation have not researched.

The study is the administrative and legal capacity, as part of the administrative and legal status sailor. It is necessary to examine the contents of the administrative and legal status of seaman (crew members).

The current regulation of their legal status rules of administrative law Ukraine — significant in scope the legal status seaman (crew member) — are determined and approved by the executive.

The elements of the administrative and legal status of seafarer are: Subjective administrative legal status characterizes sailor.

It is implemented through administrative and executive activities of government agencies for the purpose of detailing specific relationships.

The main element status sailor — is certainly personified the administrative and legal capacity.

Key words: administrative law, sailor, ability, legal capacity, status, crew members, a system of elements of administrative and legal status of the seafarer.

Стаття надійшла до друку 1 листопада 2016 р.